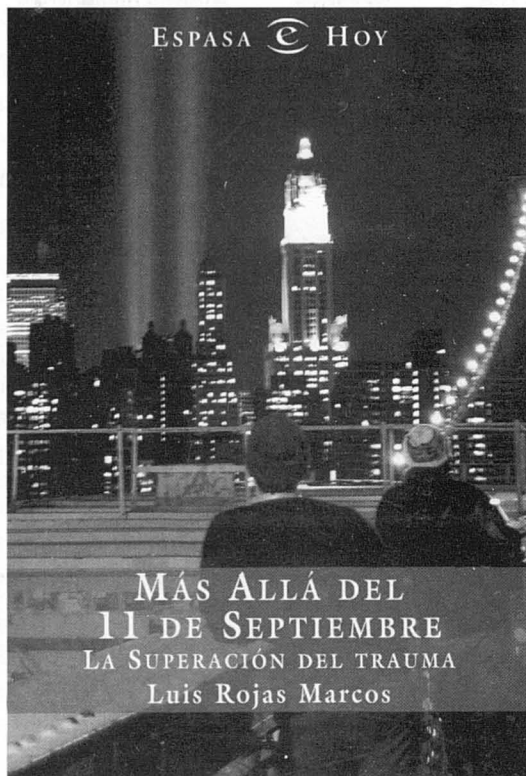

Más allá del 11 de septiembre. La superación del trauma, de Luis Rojas Marcos

Ed. Espasa-Calpe, SA; Madrid, 2002;
208 págs.

Dia 16 d'octubre passat, a la Fundació "La Caixa" de Palma, l'il·lustre acadèmic Dr. Antoni Obrador va fer la presentació del llibre *Más allá del 11 de septiembre. La superación del trauma*, del psiquiatre Luis Rojas Marcos, present en l'acte. Per a aquesta secció, transcrivim part de les paraules pronunciades pel Dr. Obrador:

"/.../ És una frase feta i un tòpic, si voleu irritant, començar una presentació dient que la persona indicada no en necessita. En aquest cas tots vosaltres sabeu que és una realitat indiscutible ja que la transcendència mediàtica del Dr. Rojas Marcos és coneguda per tothom. Si em permeteu el comentari, possiblement ja fa una partida d'anys que el Dr. Rojas Marcos devia ésser, especialment a Espanya, el germà del polític; actualment el polític és, sense cap dubte, el germà del psiquiatre. Per tot això m'estalviaré fer un repàs curricular per posar de relleu alguns aspectes que, segons la meva opinió, permeten entendre millor

algunes coordenades a l'hora de llegir el llibre que avui ens convoca aquí. El Dr. Rojas Marcos és un metge que a partir de l'any 1968 va emigrar a Nova York on es va especialitzar en psiquiatria. Allà, gràcies a la seva capacitat i esforç, va desenvolupar una carrera professional brillant, sempre a la mateixa ciutat, fins que va arribar a ésser el Director del Sistema Hospitalari Psiquiàtric Municipal de l'any 1981 al 1992. Entre el 1992 i el 1995 va ésser el màxim responsable dels Serveis de Salut Mental de Nova York i, finalment, el President de la Corporació Sanitària i Hospitalària de la mateixa ciutat, càrrec que tenia el dia 11 de setembre de l'any 2001. Actualment és Catedràtic de Psiquiatria de la Universitat de Nova York i també un dels patrons de la Fundació "La Caixa". Ha dedicat un bon nombre de publicacions a estudiar la manera com el bilingüisme (el dels hispànics als Estats Units) influeix sobre les malalties psiquiàtriques especialment pel que fa referència a l'entrevista psiquiàtrica i a la psicoteràpia. Un altre aspecte important és l'estudi de les malalties psiquiàtriques dels marginats que viuen al carrer i l'establiment de polítiques de tractament i acollida, a partir de les institucions municipals, de les persones sense casa amb malalties psiquiàtriques. Tot això, fruit de l'experiència com a responsable i gestor municipal de la salut mental.

Entre els llibres que ha escrit i pens oportú citar, ja que podem considerar que algunes reflexions serviren pel llibre que he de presentar avui, hi ha: *Antídotos de la nostalgia*, *Las semillas de la violencia* que va aconseguir el premi d'assaig Espasa-Calpe l'any 1995 i *Nuestra felicidad*.

Amb tot aquest bagatge, el Dr. Rojas Marcos ha escrit un llibre únic. En castellà podem trobar aproximadament una dotzena o una quinzena de llibres que parlen directament de l'11 de setembre (sense comptar els que fan referència a la divulgació de l'Islam i a les desviacions radicals que han aparegut en el darrer any) però, cap no es refereix als aspectes psicològics i psiquiàtrics. En anglès fàcilment podem arribar al centenar o a més. He mirat, per damunt, els títols d'una bona partida d'aquests llibres i la majoria són anàlisis polítiques i geoestratègiques però també n'hi ha de poesia, de fotografies, de memòries personals, de reculls periodístics de grans empreses de comunicació, etc. N'he vist un que, amb el títol, podria tenir alguna

similitud però el coneixement que té el Dr. Rojas Marcos de Nova York, tant pels càrrecs municipals i els anys d'estada en aquesta ciutat, com per la formació de psiquiatra, li permet analitzar els efectes d'aquest impacte, amb una mirada personal i intransferible. Tot això fa que tenguí uns antecedents únics i irrepetibles a l'hora d'escriure un llibre sobre aquesta experiència, que n'hi ha que han batiat com la primera batalla del segle XXI. A més a més del coneixement sobre el terreny i de la formació de metge psiquiatre no podem oblidar l'ampla visió de la persona que ha estat un immigrant hispànic i europeu i que ara analitza uns fets que massa vegades els hem vist divulgats per uns medis que es dediquen a difondre, sense cap mania, un pensament únic.

És un llibre de fàcil lectura i això no vol dir de cap manera un llibre superficial. Una de les característiques del Dr. Rojas Marcos és la gran capacitat de comunicació que, si no es coneixia, es pot detectar fàcilment en aquest llibre. Sense defugir del rigor necessari, derivat de la formació professional, ha escrit un llibre a l'abast del lector mitjà interessat per entendre els efectes psicològics d'uns fets de tanta transcendència i, sobretot, per ésser capaç d'apuntar uns elements per superar els efectes nefastos d'aquell dia.

S'explica en el llibre, evidentment, allò que és un estrès post-traumàtic, d'acord amb els criteris psiquiàtrics, però d'una manera prou comprensible per un lector habitual. Possiblement per aquesta característica, i d'altres que tot d'una apuntaré, el llibre del Dr. Rojas Marcos ha encapçalat alguna de les llistes que he pogut consultar sobre els llibres més venuts.

Si ens aturam un moment a pensar, resulta que tot i ésser important l'efecte sobre la vida de les persones (quasi tres mil morts de 125 països, 5 supervivents recuperats de les runes, pràcticament no hi va haver ferits) allò que ha quedat és el trauma psicològic que ha afectat la vida de les persones de Nova York i de tots els Estats Units. No deixa d'ésser digne d'una tragèdia estremidora la imatge descrita pel mateix autor quan va organitzar la situació d'emergència dels hospitals municipals i poc temps després, amb un desplegament de mitjans importants, els serveis d'urgències esperaven amb una ansietat continguda uns ferits que mai no varen arribar.

El llibre *Más allá del 11 de septiembre. La superación del traum* és d'estil prudent i moderat tant en el fons com en la forma. Estaria per dir que sap transmetre perfectament per escrit el to de confiança que utilitza freqüentment en públic. Fins i tot diria que llegint el llibre podem sentir el to de la seva veu. Per citar un

exemple del to moderat del llibre llegiré un trosset que diu: "*Muchos líderes políticos y de opinión del momento tampoco ayudaron a clarificar la situación. Incapaces de servirse de la objetividad, la autocrítica o la razón, recurrieron al subterfugio simplista de explicarlo todo en términos de "buenos y malos"*". A molts de nosaltres no ens seria gens difícil posar noms i el que sortiria més citat en la llista dels líders polítics seria, m'atrevesc a dir, el del president Bush que, per cert, no és citat en el llibre i sí ho és el nom del batle Giuliani. Aquest to moderat, pens, que també segueix una estratègia comunicativa que posa l'èmfasi en allò que es diu per reforçar més encara l'argument en sí i per defugir la contundència innecessària de les paraules. D'aquesta manera es posa de relleu també el fet que vivim en una societat plena de renous de tota casta, on sembla que aquell que imposa el seu criteri és el qui crida més. En el llibre es posa per damunt de la intensitat de les paraules la força del raonament. Un to realment diferent al que va utilitzar l'actriu Jessica Lange quan va venir a Sant Sebastià a rebre el premi Donostia que va dir, entre altres coses: "Allò que George Bush pretén fer amb Irak és inconstitucional, immoral i il·legal". El record que teníem d'aquesta actriu es completava així amb un caire, desconegut i inesperat per molts, d'activista política.

El llibre del Dr. Rojas Marcos és també un llibre analític. El llibre té tres parts que són: l'escenari de l'horror, el trauma i la superació i la nova vida normal. Es veu que, excepte en la primera part, on trobam una descripció personal de com l'autor va viure en directe la tragèdia, l'esforç més important es dedica a explicar l'efecte sobre la vida de les persones i quines són les vies per, a poc a poc, superar una situació molt traumàtica. També surt, evidentment, la pregunta que s'han fet tants d'americans: perquè ens odien? i que un autor tant diferent com Noam Chomsky intenta donar una resposta política contundent en un llibret d'entrevistes sobre el tema. Dins l'anàlisi que fa l'autor hi ha un rebuig constant del maniqueisme imperant que s'ha desfermat i cobrat força. Podríem dir que el maniqueisme repugna a la intel·ligència mitjana, és metodològicament rebutjable perquè menysprea els matisos i, a més a més, és ineficaç ja que és inútil per aconseguir un resultat estable i que resolguin el problema a llarg termini.

El llibre *Más allá del 11 de septiembre. La superación del trauma* és un llibre esperançat. Malgrat tot, dins l'impacte emocional que va suposar a tot el món i especialment als Estats Units, hi ha raons per a l'esperança, perquè de dins el desastre sorgeixen sentiments de solidaritat, persones a les quals l'autor anomena àngels anònims, intents de reordenar la vida

en un sentit més profund, de trobar una transcendència no sospitada, de donar menys valor a les coses materials, etc. Dins aquest apartat m'ha semblat especialment remarcable l'observació que fa el Dr. Rojas Marcos quan diu que durant aquesta crisi només s'han vist cares d'homes i només la superarem de debò si les dones hi participen; exactament diu: *“Lo peligroso de esta inequidad es que, como numerosos estudios demuestran, las sociedades en las que las mujeres contribuyen, en igualdad de condiciones, a las decisiones políticas gozan de mayor estabilidad y de más alta calidad de vida. Cuando la influencia social de las mujeres aumenta, se fortalece el centro moderado y se refuerzan la economía y la democracia. La participación de las mujeres sirve, pues, de factor aplacador de radicalismos (pàg. 120)”*.

Una característica del llibre que m'ha cridat l'atenció és el tractament ortogràfic de la portada que és impecable. De petits vàrem aprendre que les majúscules també s'accentuen quan està normativament indicat, tant en castellà com en català (això del català ja ho vàrem aprendre de grandets) però, durant molts d'anys hem vist que en castellà mai

s'accentuaven per raons, deien, tipogràfiques. En aquesta portada l'editorial ha tengut cura que les majúscules corresponents llússin els accents que toquen.

Per tot això que he dit pens que el llibre *Más allá del 11 de septiembre. La superación del trauma* del Dr. Rojas Marcos és un llibre únic, de fàcil lectura, d'estil prudent i moderat, analític i esperançat i, per tant, segons la meva opinió, ben recomanable.

Per acabar voldria llegir, si m'ho permeteu, el darrer paràgraf de la nota dirigida al lector que, pens, ens pot donar una idea sintètica de l'obra (pág. 17): *“Pese a que escribir este libro me ha supuesto traer a la memoria los penosos detalles de aquellos días, me alegro de haberlo hecho. La razón es que desde el instante en que me puse a ordenar los recuerdos, las ideas y los sentimientos, me di cuenta de que el 11-S no solo me enseñó mucho sobre lo que es sufrir, sino que me iluminó aún más sobre lo que es vivir. Al final, la lección principal que he aprendido es que la solidaridad humana posee un inmenso poder restaurador y que las personas somos asombrosamente resistentes ante las más terribles adversidades”*.

A. Obrador, acadèmic numerari.